

Vrijdag 2 december 1988

Leeuwarder Courant

ICetera

6

De schreeuw van vijftig

en een hulpeloos kuikengeluid tegen

Anton Rooskens (links), Theo Wolvecamp en Constant (met pet) op een expositie van de eerste in 'Le Canard' in februari 1952.

Aan de Spuistraat 264 te Amsterdam opende Ko Rooduyn, zichzelf noemend Hans Roduin in

beschrijft dat deze periode gekenmerkt werd door wederopbouw en vooruitgang terwijl je het woord vernieuwing maar zelden hoorde. Harry

De doelstelling van Le Canard was om de levensgrote kloof tussen de hardwerkende natie en de avânt-gardekunst te overbruggen. Er bleek toch wel

Le Canard: jonge enthousiaste kunstenaars die zonder een cent te bezitten manifestaties organiseerden waar menig zwaar gesubsidieerd cultureel centrum van nu alleen maar zeer jaloers op kan zijn. Behalve alles wat ik al noemde, waren er trouwens ook nog incidentele activiteiten zoals jubileumfeesten van de literaire tijdschriften 'Podium' en 'Proefschrift' en goochelavondjes. In sommige restaurants kon op vertoon van de Canardlidmaatschapskaart met korting worden gegeten. Wie meer wil weten van de sfeer, de onderlinge contacten met de daarbijbehorende ruzies en vooral liefdes moet 'De vrienden van vroeger' (1955) van Esteban López maar eens lezen, een sleutelroman waarin Le Canard onder de weinig mystificerende naam De Kalkoen geportretteerd wordt.

Het succes heeft Le Canard ingehaald en de laatste jaren van haar bestaan was de galerie een gearriveerde instelling die niet meer het door Roduin zo graag nagestreefde schandaal kon veroorzaken. Het einde van Le Canard in 1957 was toepasselijk. De eigenaar van het pand zegde de huur op en Roduin huurde een boot om zijn activiteiten voort te zetten. Die boot is kort daarop gezonken.

Kafka

Roduits 'Schone Zakdoek'-compaan Perdok maakte het logo van Le Canard en van hem is nu werk te zien dat sterk is beïnvloed door 'Das Schloss' van Franz Kafka. Op de vraag of Perdok op de opening (regisseur Louis van Gasteren noemde het een reünie) met weemoed door de tentoonstelling liep, antwoordde zij: „Nee, ik heb meer het gevoel: kijk dat hebben we toch maar gedaan.” Terwijl ik boven de tentoonstelling bekijk, danst de dichter L. Th. Lehmann op livemuziek van het jazz-ensemble van Frits Müller. Dus waarom ook weemoed. De tijden zijn voor even teruggekeerd.

De volgende dag ga ik toch nog even terug omdat er één vitrine is waar ik geen raad mee weet. Op de achtergrond hoor ik jazz van Pieter van der Staak, Pim Jacobs, Elise Ménage, Big Bill Broonzy, New Orleans Seven en Theo Loevendie. Allemaal opnames van optredens in Le Canard. In die ene vitrine ligt de openingstoespraak van Gerrit Kouwenaar, gehouden bij een tentoonstelling van Constant, voor de rest is een heleboel documentatie over een tentoonstelling uit 1953, Photocol, bij elkaar gebracht.

50 een galerie in de jaren vijftig. Het was een periode van de grote angst voor communisme, seksualiteit, oorlog en ook de angst voor veranderingen. Geen wonder dat jongeren die zich maar een vage voorstelling konden maken van

jaar lang een grote invloed op het artistieke leven in de hoofdstad bleef behouden. De op Franse kunst georiënteerde galerie heette Le Canard. Over dit cultureel centrum-avant-la-lettre houdt het prentenkabinet van het Amsterdams Historisch Museum een prachtige tentoonstelling. De bezoeker kan zich na bezichtiging van deze expositie een duidelijk beeld vormen van de gevarieerde activiteiten van Le Canard: exposities, filmvoorstellingen, muziekoptreden, literatuursessies en theatervoorstellingen.

De in 1915 geboren Roduin begon vlak voor de oorlog een verzendboekhandel en tijdens de bezetting kwam hij in aanraking met de groep rondom het Utrechtse surrealistische tijdschrift-in-één exemplaar 'De Schone Zakdoek'. Zijn korte schrijverscarrière in het literaire tijdschrift 'Werk' was gestremd. Waarschijnlijk omdat de redactie zijn kort verhaal 'De Dichter' had geweigerd. Dat verhaal is later teruggevonden in het particulier archief van Canardmedewerker en schilder Perdok (oftewel Henk Schellevis). Hoe dan ook, in 'De Schone Zakdoek' kon hij enkele gedichten kwijt en vlak na de oorlog verscheen zowaar een eigen bundeltje.

Roduin verwierf al in 1939 de status van dienstweigeraar en in de oorlog moest hij wegens zijn verzetsactiviteiten Utrecht verlaten en hij verhuisde daarom naar Amsterdam. Daar begon hij (aanvankelijk samen met twee ondergedoken studenten) zijn antiquariaat d'Eendt. Een paar jaar later huurde hij een tegenovergelegen pakhuis en daarmee begint de geschiedenis van Le Canard.

Deze geschiedenis is belangwekkend maar ook ingewikkeld, zo als de doctoraalscriptie van Annemiek Beck leert. Door haar kwam het Historisch Museum op het idee deze tentoonstelling in te richten.

Volgens Beck staat Le Canard voor 'De schreeuw van Vijftig'. Ze

eens omschreven als de periode van de grote angst voor communisme, seksualiteit, oorlog en ook de angst voor veranderingen. Geen wonder dat jongeren die zich maar een vage voorstelling konden maken van

Logo voor galerie 'Le Canard', ontworpen door Le Perdok.

wat heropgebouwd moest worden, uit dat verstikkende klimaat wilde breken.

De Avonden

Een eerste teken van deze jeugdige onvrede is 'De Avonden' (1947) van Simon van 't Reve en even daarna volgde de oprichting van het provocerende Cobra, een expressief werkende groep schilders uit Kopenhagen, Brussel en Amsterdam. Er manifesteerde zich vrij plotseling een generatie die genoeg had van het brave Hollandse optimisme. Jonge schrijvers en schilders ontdekten Parijs en het existentialisme.

Affiche voor een tentoonstelling van Lotti Van der Gaag.

begrip voor de kunst van te bestaan, hoop niet bij de azzijnig kunstcriticus Prange van Het Parool.

Le Canard is de galerie van de Cobra-kunstenaars geweest. Niet dat Roduin dit als beleidslijn volgde, maar zo kwam het uit. Hij exposeerde wat hij mooi vond. Door middel van avantgardistische affiches werd werk aangekondigd van Eugène Brands, Constant, Jan Th. Nieuwenhuys, Anton Rooskens en Theo Wolvecamp. Op de tentoonstelling is al dit werk te bewonderen en het aardige is dat de combinatie met minder bekende kunstenaars een verbazingwekkende eenheid oplevert. Zelfs een tekening van M. C. Escher vloekt niet met het werk van Piet Ouborg dat op de allereerste expositie in Le Canard hing. Via foto's is ons ook een blik gegund op de revolutionaire wijze waarop een en ander tentoongesteld werd: op lage tafels afgedekt met glas.

Een aangename verrassing is het hier werk van Lotti van der Gaag te zien, zij is de mysterieuze en door Willemijn Stokvis in haar beroemde proefschrift over Cobra vergeten Cobraschilder. De eerlijkheid gebiedt hier te vermelden dat deze onmissie door Stokvis zelf is opgemerkt. Roduin gaf ook mensen een kans die elders niet aan de bak kwamen, zoals Armando. Hij zou pas aan het einde van de jaren vijftig via de Informele Groep doorbreken.

In vitrines liggen de vergeelde brieven, kranteknipfels en bibliotheekdrukken. We kunnen ons een voorstelling maken van

Twee jaar geleden hadden we ter voorbereiding van een volgend voorjaar te verschijnen boek over het surrealisme in Nederland een gesprek met Emiel van Moerkerken. Hij vertelde over Photocol dat de opzet was beeldende kunst van schrijvers te tonen maar dan geen werk van de geruchtmakende Experimentele dichters zoals Jan Elburg. 'Voor de schilders van Vijftig hadden we wel waardering maar de schrijvers deden wat wij tien jaar eerder en veel beter in 'De Schone Zakdoek' hadden gedaan.' Op de uitnodiging stond dat in de zojuist geopende dépendance van Le Canard aan de Zeedijk tot één uur 's nachts foto's van Van Moerkerken bekeken konden worden en de collages van Theo van Baaren, C. Buddingh', Maurits Dekker, L. Th. Lehmann, Emiel van Moerkerken, Ad Pietersen en W. F. Hermans.

'Canard'

In het hol van de leeuw werd dus een anti-Vijftiger-tentoonstelling georganiseerd. Was het daarom dat Vijftiger-theoreticus Buddingh' uiteindelijk niets instuurde en vervangen werd door Arnold van Brakel? En is de knallende ruzie die kort daarop aan de Zeedijk uitbrak en leidde tot de afsplitsing van 'Le chat qui pelote', werkelijk door financiële perikelen veroorzaakt zoals de expositie ons nu wil doen geloven? Wij zijn er niet achter gekomen maar om nou juist een tekst van Vijftiger Kouwenaar in die vitrine te leggen is 'un canard', zelfs een historische onrechtmatigheid tegenover een groep dichters die zich in 1953 ook al onrechtvaardig behandeld voelde door het overtreffende succes van de Vijftigers.

De deelnemers van Photocol hadden door middel van 'De Schone Zakdoek' of anderszins het surrealisme bedreven en dat wilden ze nog één keer laten zien in een omgeving waar veelal op het surrealisme geschimpt werd. Het protest was verholen, zozeer dat het zonder deze uitweiding helemaal in de mist van de tijd verdwenen was. Hoewel, zonder er Van Moerkerken opnieuw over gesproken te hebben, stuurde hij vorige week een kopie toe van het mededelingenblad van Le Canard uit oktober 1953. Over Photocol wordt daarin geschreven: 'foto's en collages van schrijvers zich noemende anti-experimentele surrealist, ex-surrealist en schoollozen.'

HANS RENDERS

Le Canard - Amsterdams hoofdkwartier van de avant-garde, 1950-1957, tot en met 8 januari 1989 te zien in het Amsterdams Historisch Museum, Kalverstraat.